

معرفی دانشگاه

توجه به آداب معلمی از دیرباز در فرهنگ اسلامی و ایرانی ما جایگاه خاصی داشته است. لیکن تا آغاز حکومت مشروطه در ایران، دولت مرکزی برای تأسیس مدرسه و تربیت معلم هیچگونه مسئولیتی برای خود قائل نبوده و هر مدرسه متولی مخصوص داشت که از محل درآمد موقوفات مدرسه، امور مختلف مدرسه را اداره می نمود. معلمان از میان طلاب ساعی و با استعداد انتخاب می شدند. این طلاب از استادان خود اجازه نامه ای (که در پشت صفحه اول یا آخر یکی از کتابها به خط استاد نوشته شده بود دریافت کرده بودند) که در واقع «دانشنامه یا گواهینامه» بود و سند معتبری برای معلم جهت تدریس محسوب می شد.

در کنار این مدارس مکتب خانه هایی نیز وجود داشت که فرزندان عامه مردم در آن به تحصیل می پرداختند و خود را برای ورود به مدارس آماده می کردند. مکتب داری یک حرفه خصوصی بود و هر روحانی محله ای که حوصله و آمادگی برای تعلیم به کودکان را داشت، بی هیچگونه قید و شرط و اجازه نامه ای به شغل معلمی و مکتب داری می پرداخت. هریک از شاگردان ماهانه مختصری برای تحصیل می پرداختند این مبلغ برای زندگی بسیار ساده معلمان کافی نبود. لیکن آنها کار معلمی را با علاقه انجام می دادند.

پس از تأسیس «دارالفنون» در سال ۱۲۲۹ هجری شمسی و ایجاد و گسترش مدارس جدید از قبیل مشیریه، رشديه، ادیب، سادات، اسلام، اقدسیه، علمیه، کمالیه، مروت، سلطانی، شرف، دانش و ... نیاز به معلم برای تدریس در مدارس به ویژه معلمانی که با اصول تعلیم و تربیت جدید آشنا باشند به خوبی احساس می شد. اولین اقدام رسمی در زمینه تربیت معلم، تصویب قانونی در اردیبهشت ماه سال ۱۲۹۰ توسط مجلس شورای ملی بود. در این قانون اصول اولیه تربیت اطفال مطرح شده بود. طبق قانون مزبور برای اولین بار مجوز اعزام ۳۰ نفر جهت ادامه تحصیل به خارج از کشور صادر شد که از این تعداد ۱۵ نفر یعنی نیمی برای معلمی (رشته تعلیم و تربیت) و ۸ نفر برای تحصیل در علوم نظامی، ۷ نفر برای رشته مهندسی انتخاب شدند. در همین سال برای افزایش سطح سواد معلمان موجود در تهران کلاسهای مخصوصی در مدرسه دارالفنون تشکیل گردید که در برنامه درسی آن علاوه بر دروس علوم و ادبیات، برای اولین بار دروس دیگری تحت عنوان «اصول تعلیم» افزوده شده بود تا معلمان از اصول اولیه برای تربیت اطفال مطلع گردند.

اقدام مهم دیگری که در راه تربیت و تأمین معلمان مدارس ابتدایی و متوسطه صورت پذیرفت تصویب قانون تأسیس «دارالمعلمین مرکزی» (دارالمعلمین و دارالمعلمیات) در سال ۱۲۹۷ توسط مجلس شورای ملی بود. از این تاریخ ایجاد مراکز تربیت معلم زن و مرد صورت قانونی به خود گرفت. دارالمعلمین مرکزی مدرسه ای دولتی و رایگان بود و تحت نظر وزارت معارف اداره می شد رئیس آن توسط شخص وزیر انتخاب و منصوب می گردید. وظیفه آن تأمین معلم برای مدارس ابتدایی و دوره اول متوسطه بود. بنابراین به دو قسمت ابتدایی (تأمین معلم برای ۴ سال اول دوره ابتدایی) و عالی (تأمین معلم برای سال پنجم و ششم

ابتدایی و دوره اول متوسطه) تقسیم می گردید دوره تحصیل در قسمت ابتدایی سه سال (۲ سال نظری و یکسال عملی) و در قسمت عالی چهارسال (۳ سال نظری و یکسال عملی) به طول می انجامید. شرط ورود به هر دو قسمت داشتن گواهینامه شش ساله ابتدایی و سن متقاضیان برای ورود به قسمت ابتدایی بین ۱۷ تا ۲۱ سال و برای ورود به قسمت عالی بین ۱۸ تا ۲۲ سال تعیین شده بود. پس از پایان مدت تحصیل به فارغ التحصیلان «تصدیق نامه معلمی» برای تدریس در ابتدایی یا متوسطه اعطاء می گردید و موظف بودند پس از فراغت از تحصیل به مدت ۱۰ سال در وزارت معارف تعهد خدمت خود را انجام دهند. نخستین مرکز تربیت معلم به نام «دارالمعلمین مرکزی» با ریاست ابوالحسن فروغی و معاونت اسماعیل مرآت تشکیل شد پس از آن با توجه به احساس نیاز به تربیت معلمان زن جهت تدریس در مدارس دخترانه، اولین مرکز تربیت معلم دختران به نام «دارالمعلمات» به نظامت خانم نشاط السلطنه دختر صفی علیشاه تأسیس شد.

در فروردین ماه ۱۳۰۶ اساسنامه «دارالمعلمین شبانه اکابر» به تصویب شورای عالی معارف رسید. هدف از تأسیس این مراکز رفع نقایص تدریس معلمان ابتدایی بود و دوره تحصیل آن یکسال بود و در صورت عدم موفقیت معلمان در امتحانات آن، از شغل معلمی محروم می شدند.

در مهرماه ۱۳۰۶ اساسنامه دوره تحصیلات فنی «دارالمعلمین ابتدایی ولایات و ایالات» به تصویب شورای عالی معارف رسید هدف از آن، تأمین معلمان مدارس ابتدایی استان ها و شهرهای ایران بود. متقاضیان شغل معلمی با مدرک دوره اول متوسطه وارد این مراکز شده و در صورتی که دوره یکساله را با موفقیت بگذرانند، به آنان «گواهی فارغ التحصیلی معلمی» اعطاء می شد.

در سال ۱۳۰۷ قانون فرستادن دانشجو به خارج از کشور برای تحصیل در دانشگاه های معتبر اروپا به تصویب رسید به موجب این قانون، دولت موظف شد تا ۶ سال، هر سال صد نفر از میان فارغ التحصیلان دبیرستانها انتخاب و به اروپا اعزام نماید. ۳۵٪ از این دانشجویان به موجب قانون بایست در رشته تعلیم و تربیت تحصیل کنند و برای معلمی آماده شوند.

به منظور گسترش دبیرستانها و تربیت و تأمین دبیران مورد نیاز آن در سال ۱۳۰۷ دارالمعلمین مرکزی به «دارالمعلمین عالی» تبدیل گردید و برنامه تربیت معلم متوسطه بنیانگذاری شد اساسنامه و برنامه دارالمعلمین عالی در سال ۱۳۰۸ به تصویب شورای عالی معارف رسید. دارالمعلمین عالی مشتمل بر دو قسمت علمی و ادبی بود که قسمت ادبی شامل رشته های فلسفی، ادبیات، تاریخ و جغرافیا و قسمت علمی شامل رشته های فیزیک، شیمی، طبیعیات و ریاضیات بود. دوره تحصیلات دارالمعلمین عالی ۳ سال در نظر گرفته شده بود و دارندگان گواهینامه کامل متوسطه رشته ادبی و علمی می توانستند در رشته ادبی یا علمی این مؤسسه برای تحصیل ثبت نام کنند. طبق اساسنامه، تدریس دروس علوم تربیتی از مهرماه سال ۱۳۱۱ در دارالمعلمین عالی اجرا گردید و دانشجویان این مرکز باید علاوه بر تحصیل در رشته خود مواد علوم تربیتی را نیز فراگرفته و امتحان دهند. مواد علوم تربیتی شامل ۶ درس و هرکدام به میزان ۲ ساعت در هفته بود. این دروس عبارت بودند از:

۱- معرفت النفس از لحاظ تربیتی ۲- فلسفه تربیت ۳- علم اجتماع از لحاظ تربیت ۴- تاریخ تعلیم و تربیت ۵- مبانی تعلیمات متوسطه ۶- اصول تعلیم و تربیت دانشجویان مختار بودند که این دروس را در مدت ۳ سال همراه با مواد رشته تحصیلی خود و یا در مدت یکسال به طور مستقیم بگذرانند. براساس « قانون استخدام فارغ التحصیلان دارالمعلمین عالی » این فارغ التحصیلان با رتبه ۴ به استخدام در می آمدند، در صورتی که سایر کارکنان دولت با رتبه ۳ استخدام می شدند. وزارت معارف مکلف بود فارغ التحصیلان دارالمعلمین عالی را در مدارس دولتی به خدمت بگمارد و دولت نمی توانست این فارغ التحصیلان را تا موقعی که وزارت معارف به آنان نیازمند بود در هیچیک از ادارات خود به خدمت بپذیرد. محل دارالمعلمین عالی در باغ نگارستان (حوالی میدان بهارستان) قرار داشت. استادان دارالمعلمین عالی عبارت بودند از :

▪ عباس اقبال آشتیانی، معلم جغرافیای انسانی و تاریخ (فارغ التحصیل از دانشگاه پاریس) ۲- میرزا احمد بهمنیار، معلم زبان و ادبیات عرب و معلم مدرسه عالی سپهسالار ۳- اسداله بیژن، معلم علوم تربیتی (فارغ التحصیل از دانشگاه کلمبیا) ۴- محمود حسابی، معلم فیزیک (فارغ التحصیل از دانشگاه پاریس) ۵- ابوالقاسم ذوالریاستین، معلم گیاه شناسی و کشاورزی (فارغ التحصیل از مدرسه کشاورزی پاریس) ۶- رضا زاده شفق، معلم تاریخ و فلسفه (فارغ التحصیل از دانشگاه برلن) ۷- عبدالحسین شیبانی، معلم تاریخ و وزیر اسبق معارف ۸- سید کاظم عصار، معلم حکمت قدیم ۹- بدیع الزمان فروزانفر، معلم ادبیات فارسی ۱۰- مسعود کیهان، معلم جغرافیا و وزیر اسبق جنگ ضمناً ۸ نفر از اساتید این مرکز را معلمان فرانسوی که فارغ التحصیل دانشسرای عالی پاریس بودند تشکیل می دادند.

▪ از قوانین مهم دیگری که برای تربیت و تأمین معلمان مدارس ابتدایی و متوسطه وضع شده است « قانون تربیت معلم » می باشد. این قانون در اسفندماه ۱۳۱۲ به تصویب رسید و به موجب آن دولت مکلف شد از اول فروردین ماه ۱۳۱۳ تا مدت ۵ سال، ۲۵ باب دانشسرای مقدماتی و یک باب دانشسرای عالی دختران در تهران و در ولایات تأسیس و دانشسرای عالی پسران را نیز تکمیل نماید. در این قانون عنوانهای « آموزگار » برای معلم دوره ابتدایی، « دبیر » برای معلم دوره متوسطه، « هنرآموز » برای معلم هنرستان و « استاد » برای معلم مدارس عالی دانشگاه وضع گردید. براساس این قانون شرط ورود به دانشسراهای مقدماتی داشتن تحصیلات سه ساله متوسطه و شرط ورود به دانشسراهای عالی داشتن گواهینامه کامل متوسطه بود. دانشسراهای مقدماتی برای مدارس ابتدایی آموزگار، و دانشسرای عالی برای دانشسراهای مقدماتی و دبیرستانها معلم، و برای مدارس، مدیر و بازرس و برای وزارت معارف اعضای فنی تربیت می کند. رؤسا و استادان دانشسرای عالی باید درجه دکتری و رؤسای دانشسراهای مقدماتی باید لیسانس دانشسرای عالی باشند.

همچنین در این قانون مقرر شده بود که به آموزگاران و دبیران حق تأهل، حق مسکن و فوق العاده خارج از مرکز نیز پرداخت شود. مفاد این قانون و اجرای آن موجب گردید تا افراد بهتر جذب شغل دبیری شوند.

حقوق و مزایای دبیران از همه ادارات بیشتر شود و زمینه های گسترش مراکز تربیت معلم در تهران و دیگر استانها و شهرها فراهم آید .

برابر مفاد « قانون تربیت معلم » دانشسراها باید شبانه روزی و رایگان باشند . مدت تحصیل در دانشسراهای مقدماتی ۲ سال و در دانشسرای عالی ۳ سال تعیین شده بود . گواهینامه دانشسرای مقدماتی از لحاظ استخدامی معادل دیپلم کامل متوسطه و دانشنامه پایان تحصیلات دانشسرای عالی معادل با لیسانس بوده است . برای هریک از دانشسراها یک دبستان یا یک دبیرستان ضمیمه پیش بینی شده بود که شاگردان سال دوم باید در آنجا تمرین معلمی را انجام دهند . طبق آئین نامه اجرایی این قانون ، نخستین دانشسراهای مقدماتی در شهرهای تهران ، تبریز ، اصفهان ، شیراز ، کرمان ، مشهد ، رشت ، بیرجند ، ارومیه ، بروجرد ، کرمانشاه ، اهواز و یزد تأسیس شد . با تأسیس دانشسراهای مقدماتی ، دارالمعلمین و دارالمعلمیات تعطیل گردید.

برابر « قانون تربیت معلم » در سال ۱۳۱۲ دارالمعلمین عالی به « دانشسرای عالی » تغییر نام یافت که بعد از تأسیس دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ بخش ادبی آن به دانشکده ادبیات و بخش علمی آن به دانشکده علوم تبدیل شد به عبارت دیگر دانشسرای عالی عملاً استقلال خود را از دست داد و اداره آن تحت نظارت دانشگاه ادامه یافت . در سال ۱۳۳۴ دانشسرای عالی از دانشکده ادبیات و علوم مجزا گردید و در سال ۱۳۳۸ قانون « استقلال دانشسرای عالی » به تصویب رسید . به موجب این قانون دانشسرای عالی برای تربیت دبیران مورد نیاز کشور تأسیس شد . برابر این قانون دانشسرای عالی دارای شخصیت حقوقی بوده و به صورت یک مؤسسه مستقل زیر نظر مستقیم وزیر فرهنگ اداره می شد . از وظایف پیش بینی شده در این قانون ، دانشسرای عالی علاوه بر تربیت دبیر مکلف است که رشته های تعلیماتی مخصوص برای تربیت مدیران و بازرسان مدارس و دیگر کارمندان تعلیماتی دایر کند.

داوطلبان تحصیل در دانشسرای عالی از میان فارغ التحصیلان دوره کامل متوسطه و یا لیسانسیه های رشته های مورد نیاز از طریق مسابقه انتخاب می شدند دوره تحصیلات برای فارغ التحصیلان متوسطه حداقل ۳ سال و برای لیسانسیه ها حداقل یکسال بوده است به فارغ التحصیلان دانشسرای عالی « دانشنامه معلمی » اعطا می گردید . برابر مفاد همین قانون همه ساله عده ای از آموزگاران شاغل به خدمت که دارای گواهینامه کامل متوسطه و ۵ سال سابقه آموزشی بودند ، از طریق آزمون انتخاب و به دانشسرای عالی معرفی می شدند. این داوطلبان پس از فراغت از تحصیل موظف بودند حداقل ۵ سال در همان حوزه ای که انتخاب شده بودند خدمت نمایند .

به موجب « قانون تعلیمات اجباری » مصوب سال ۱۳۲۲ دانشسراهای مقدماتی در مناطق مختلف کشور به تدریج توسعه یافت و براساس این قانون کلاسهای کمک آموزگاری نیز برای رفع کمبود آموزگار تشکیل گردید . این کلاسها به دو صورت برگزار می شد دوره ۲ ساله که شرط ورود به آن داشتن گواهینامه تحصیلات ششم ابتدایی بود و دوره یکساله که برای دارندگان گواهینامه سوم متوسطه تشکیل می گردید .

لیکن به دلیل ضعف دارندگان گواهینامه ششم ابتدایی ، از سال ۱۳۲۴ شرط اصلی ورود به این کلاسها داشتن گواهینامه سوم متوسطه تعیین شد .

در سال ۱۳۲۵ « اساسنامه کلاسهای تربیت معلم » به تصویب رسید که به موجب آن مقرر شد به طور آزمایشی در تهران کلاس تربیت معلم تأسیس شود . شرط ورود به این کلاسها داشتن گواهینامه پنجم متوسطه و مدت تحصیل یکسال پیش بینی شده بود و فارغ التحصیلان آن گواهینامه ششم متوسطه علوم تربیتی دریافت می کردند

در سال ۱۳۲۷ به منظور تأمین و تربیت معلمان ورزش برای مدارس کشور ، اساسنامه دانشسراهای تربیت بدنی به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید و دانشسراهای تربیت بدنی تأسیس شد شرط ورود به این دانشسراها داشتن گواهینامه سوم متوسطه و دوران تحصیل آن ۲ سال تعیین شده بود .

در سال ۱۳۲۸ برای تأمین آموزگاران دبستان های کشاورزی اساسنامه دانشسرای کشاورزی به تصویب رسید و پس از تشکیل ۷ باب دانشسرای کشاورزی و ۶ باب دانشسرای تربیت بدنی ، فعالیت این دانشسراها عملاً از سال ۱۳۴۳ تعطیل گردید .

در سال ۱۳۳۴ اساسنامه دانشسراهای عشایری به منظور تأمین آموزگاران دبستان های عشایر به تصویب رسید شرط ورود به این دانشسراها داشتن حداقل مدرک تحصیلی ششم ابتدایی و عشایری بودن تعیین شده بود . که پس از تشکیل دوره راهنمایی ، فارغ التحصیلان سوم راهنمایی نیز در این دوره پذیرفته می شدند مدت تحصیل در این دانشسراها یکسال بود .

در سال ۱۳۳۸ به منظور تأمین آموزگاران مورد نیاز دبستان های کشور دوره یکساله تربیت معلم تأسیس شد شرط ورود به این دوره داشتن دیپلم کامل متوسطه بود و به فارغ التحصیلان آن فوق دیپلم داده می شد با شروع کار سپاهیان دانش پسر در سال ۱۳۴۱ ، کلاسهای تربیت معلم یکساله پسران تعطیل شد و با ایجاد برنامه سپاهیان دختر در سال ۱۳۴۷ ، دوره یکساله تربیت معلم منحل گردید .

برابر مصوبه سال ۱۳۴۱ اساسنامه دوره تربیت معلم فنی و حرفه ای به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید . هدف از این دوره تربیت معلمان مورد نیاز آموزشگاه های حرفه ای بود .

در سال ۱۳۴۳ طبق اساسنامه مربوط « دانشسرای عالی صنعتی » تأسیس شد . هدف از تأسیس این دانشسرا تربیت دبیران فنی در رشته های مختلف جهت تدریس در هنرستان ها بود . دانشسرای عالی صنعتی به تدریج تغییر هدف داد و به دانشگاه علم و صنعت تبدیل شد .

در سال ۱۳۴۳ دانشسرای عالی که در سال ۱۳۱۲ تأسیس شده بود ، منحل شد و به جای آن « سازمان تربیت معلم و تحقیقات تربیتی » به وجود آمد . این سازمان دارای سه مؤسسه : تربیت دبیر ، تربیت مدیر و راهنمای تعلیماتی و مؤسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی بود .

در سال ۱۳۴۶ مجدداً دانشسرای عالی دایر شد و مؤسسه تدریس ریاضیات به سه مؤسسه قبلی افزوده شد و اختیارات آموزش و پرورش در مورد دانشسرای عالی به عهده وزارت علوم و آموزش عالی نهاده شد . در سال ۱۳۴۷ اساسنامه مرکز تربیت معلم کودکان استثنایی به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش

رسید. دارندگان دیپلم کامل متوسطه با گذراندن یکسال تحصیلی در این مراکز به تدریس در مدارس ابتدایی کودکان استثنائی می پرداختند.

در سال ۱۳۴۹ دانشسراهای راهنمایی تحصیلی در تهران و شهرستان های رشت، تبریز، همدان، کرمانشاه، اهواز، شیراز، کرمان، مشهد، اصفهان و ساری تأسیس شد. تأسیس این دانشسراها با توجه به تغییر ساختار آموزش و پرورش در سال ۱۳۴۵ و پیش بینی دوره راهنمایی تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران صورت گرفت. در این مراکز ابتدا رشته های تحصیلی علوم تجربی، ریاضی، علوم انسانی، حرفه و فن و زبان خارجی دایر و مدت تحصیل در این مراکز ۲ سال معین شد.

به منظور تأمین مربیان مورد نیاز کودکان و دوره آمادگی، مراکزی از سال ۱۳۵۱ در تهران و شهرستانها تأسیس شد. مدت تحصیل در این مراکز ابتدا ۶ ماه و سپس به یکسال (۱۰۰۰ ساعت) افزایش یافت. در این مراکز فقط بانوان با مدرک دیپلم متوسطه می توانستند وارد شوند.

در سال ۱۳۵۲ تشکیلات اداری و آموزشی جدید دانشسرای عالی شامل دانشکده تربیت معلم علوم، دانشکده تربیت معلم ادبیات و علوم انسانی و دانشکده علوم تربیتی به تصویب رسید. در سال ۱۳۵۳ دانشسرای عالی به «دانشگاه تربیت معلم» تغییر نام یافت. هدف دانشگاه تربیت معلم، تربیت معلمان و دبیران متخصص و متعهد در زمینه های مختلف علوم و فنون و ادبیات، تحقیق و مطالعه در علوم تربیتی، تربیت مدیران و کارشناسان امور آموزشی و متخصصین راهنمایی و مشاوره و سنجش اندازه گیری، در زمینه های مختلف آموزش به منظور تجهیز نیروی انسانی لازم و تأمین قسمتی از نیازهای آموزش و پرورش می باشد.

در خردادماه سال ۱۳۵۴ قانون الحاق ۲ ماده به «قانون اجازه تأسیس دانشسراهای مقدماتی و عالی» به تصویب رسید به موجب این قانون وزارت آموزش و پرورش می تواند داوطلبان ورود به مراکز آموزشی تربیت معلم از قبیل مراکز تربیت مربی کودک، دانشسراهای عشایری، مقدماتی، راهنمایی تحصیلی، عالی یا هر مؤسسه آموزشی که وزارت آموزش و پرورش برای تربیت معلم معین کند را از تاریخ اشتغال به تحصیل به عنوان کارآموز بپذیرد و به آنان حقوقی برابر پایه یک گروه مربوط به مدرک تحصیلی لازم جهت ورود به رشته شغلی مورد نظر بپردازد. براساس این قانون مدت تحصیل کارآموزان در صورت استخدام در حکم خدمت آزمایشی محسوب می شود و فارغ التحصیلان این مراکز موظفند دوبرابر مدت سالهای تحصیل خود را در وزارت آموزش و پرورش خدمت کنند در سال ۱۳۵۵ اساسنامه و برنامه های دانشسرای مقدماتی مورد تجدید نظر قرار گرفت که براساس آن دارندگان مدرک دوم متوسطه نظری نظام جدید (دهم) می توانستند به این دوره وارد شوند و پس از ۲ سال تحصیل در دانشسرا به آنان دیپلم کامل در رشته آموزش ابتدایی اعطاء می گردید و دارندگان مدرک دوره اول متوسطه نظام قدیم (سیکل اول) پس از ۲ سال تحصیل با مدرک پنجم علمی به استخدام وزارت آموزش و پرورش در می آمدند شرایط پذیرش در دانشسراهای عشایری نیز تغییر کرد و دارندگان مدرک تحصیلی سوم راهنمایی پس از ۲

سال و دارندگان مدرک پنجم ابتدایی پس از ۴ سال از دانشسرا فارغ التحصیل شده و منحصرأ در مناطق عشایری به تدریس می پرداختند .

گرچه دانشسراهای مقدماتی و عالی از مهمترین مراکزی بوده اند که در آنها بیشترین آموزگاران و دبیران از سال ۱۳۱۳ تا سال ۱۳۵۷ (سال پیروزی انقلاب اسلامی) تربیت شده اند ولی بنا به ضرورت مراکز دیگری با روشهای مختلف نیز برای تربیت و تأمین آموزگاران و دبیران و مربیان نیز به وجود آمدند و برخی از آنان پس از مدت کمی فعالیت منحل شدند . این مراکز و روش ها عبارت بودند از :

۱- دانشسرای تربیت بدنی ۲- دانشسرای کشاورزی ۳- دانشسرای عشایری ۴- تأمین مربیان هنر و موسیقی مدارس ۵- تشکیل کلاسهای کمک آموزگاری ۶- تربیت معلم دوساله روستایی ۷- مراکز تربیت معلم یکساله

۸- دوره تربیت معلم حرفه ای پسران و دختران ۹- تأمین معلمان ابتدایی روستایی از طریق سپاه دانش ۱۰- تأسیس آموزشگاه تربیت معلم روستایی در دزفول ۱۱- مرکز تربیت معلم دینی ۱۲- مرکز تربیت معلم یشیوا (مخصوص کلیمیان) ۱۳- دانشسرای راهنمایی تحصیلی ۱۴- تربیت معلم کودکان استثنائی ۱۵- انستیتو مربیان هنری ۱۸- مرکز تربیت مربی کودک

در سال تحصیلی (۵۸ - ۵۷) یعنی سال پیروزی انقلاب اسلامی مراکز تربیت معلم فعال کشور که تحت پوشش وزارت آموزش و پرورش اداره می شدند عبارت بودند از :

۱- مرکز تربیت مربی کودک (۲۷ باب) ۲- دانشسرای مقدماتی (۱۳۱ باب) ۳- دانشسرای عشایری (یک باب) ۴- دانشسرای راهنمایی تحصیلی (۲۷ باب) ۵- مرکز تربیت معلم روستایی (۴۵ باب) بلافاصله بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در زمینه تغییر نظام آموزشی و تربیت معلم تصمیمات مهمی اتخاذ گردید . در سال ۱۳۵۸ اساسنامه جدید مراکز تربیت معلم تهیه و در غیاب شورای عالی آموزش و پرورش به تأیید شهید رجایی وزیر آموزش و پرورش رسید با تصویب این اساسنامه فعالیت کلیه مراکز تربیت معلم قدیم اعم از دانشسراهای مقدماتی ، راهنمایی تحصیلی ، مراکز تربیت مربی کودک ، مراکز تربیت معلم روستایی و عشایری عملاً متوقف گردید . بدین معنی که برای سال اول این مراکز ، دانشجوی جدید پذیرفته نشد ولیکن دانشجویان سال دوم تحصیل خود را به اتمام رساندند .

طبق مفاد این اساسنامه ، مراکز تربیت معلم به منظور تربیت و تأمین معلمان شایسته برای مدارس ابتدایی و راهنمایی تحصیلی در سطح کشور تأسیس می شود مدت تحصیل در این مراکز ۲ سال و به صورت شبانه روزی می باشد . داوطلبان ورود به مراکز تربیت معلم باید دارای گواهینامه کامل متوسطه بوده و سن آنها بین ۱۷ و ۲۲ سال باشد این داوطلبان از طریق امتحان ورودی و مصاحبه انتخاب می شوند . رشته های مراکز تربیت معلم عبارت بود از : ۱- آموزش ابتدایی ۲- علوم ریاضی ۳- علوم تجربی ۴- علوم انسانی ۵- دینی و عربی ۶- زبان خارجه ۷- تربیت بدنی ۸- حرفه و فن ۹- هنر ۱۰- کودکان استثنایی . به فارغ التحصیلان این مراکز مدرک فوق دیپلم اعطاء می گردد . آزمون اولین دوره پذیرش دانشجو برای این مراکز

در سال ۵۸ برگزار شد و حدود ۷۰۰۰ نفر در رشته های ۱۰ گانه پذیرفته شده و در مراکز تربیت معلم به تحصیل اشتغال یافتند .

به دلیل مشکلات موجود در اوایل انقلاب اسلامی پذیرش دانشجو برای مراکز تربیت معلم در سال ۱۳۵۹ متوقف گردید و در این سال دفتر تربیت معلم با بررسی وسیع و همه جانبه ، تغییراتی در روند برنامه ریزی و اجرایی مراکز به وجود آورد و در قالب طرحی جدید ، در سال ۱۳۶۰ از طریق آزمون سراسری در ۵۲ باب مرکز تربیت معلم تعداد ۱۹۲۰۴ نفر دانشجو پذیرش شد این دوره را به نام « دوره شهید رجایی و باهنر » نامگذاری نمودند . این مراکز در دی ماه سال ۱۳۶۰ با پیام حضرت امام خمینی (ره) بازگشایی گردید و دانشجویان تحصیلات خود را در آن آغاز نمودند . براساس طرح جدید رشته های مراکز تربیت معلم به ۱۲ رشته افزایش یافت که عبارت بودند از : ۱- آموزش ابتدایی ۲- ادبیات فارسی ۳- علوم اجتماعی ۴- ریاضی ۵- علوم تجربی ۶- زبان انگلیسی ۷- امور پرورشی ۸- دینی و عربی ۹- هنر ۱۰- تربیت بدنی ۱۱- حرفه و فن ۱۲- کودکان استثنایی (با چهار گرایش نابینا ، ناشنوا ، عقب مانده ذهنی ، ناسازگار)

براساس طرح مزبور دوره تحصیل در مراکز از ۲ سال به ۳ سال افزایش یافت به این ترتیب که سال اول تحصیل به صورت نظری در مراکز محل تحصیل و سال دوم به عنوان تدریس عملی (به صورت تمام وقت حق التدریسی) در مدارس مناطق سهمیه خود ، سال سوم را مجدداً در مراکز تربیت معلم به تحصیل ادامه دهند که به علت مشکلات اجرایی و نیاز مناطق آموزش و پرورش به معلم ، اجرای تحصیل سال سوم دانشجویان در مراکز عملی نگردید و بناچار دونیمسال باقیمانده را در دو تابستان طی نمودند و از آن به بعد نیز دوران تحصیل در مراکز تربیت معلم به صورت ۲ سال تحصیلی متوالی انجام پذیرفت .

در شهریور ماه ۱۳۶۲ اساسنامه مراکز تربیت معلم به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید . طبق این اساسنامه هدف از مراکز تربیت معلم ، تأمین و تربیت معلم مورد نیاز آموزش و پرورش در دوره های قبل از دبستان ، دبستان و راهنمایی تحصیلی می باشد . مراکز شبانه روزی بوده و مدت تحصیل در آن ۲ سال تعیین شده است و دارندگان مدرک دیپلم کامل متوسطه به شرط داشتن ۱۷ تا ۲۲ سال سن و موفقیت در آزمون ورودی می توانند به این مراکز وارد شوند و به فارغ التحصیلان آن گواهی فوق دیپلم اعطا می شود .

همچنین در اسفندماه سال ۱۳۶۲ اساسنامه دانشسراهای تربیت معلم به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسید . هدف از تأسیس این دانشسراها تأمین و تربیت معلم مورد نیاز در دبستانها بالاخص در روستاها و مناطق محروم سراسر کشور می باشد دارندگان مدرک پایان تحصیلات دوره راهنمایی که سن آنان بین ۱۴ تا ۱۷ سال بوده و در آزمون ورودی موفق گردند می توانند وارد این دانشسراها شوند . مدت تحصیل در دانشسرا ۴ سال بوده و به فارغ التحصیلان آن مدرک دیپلم کامل متوسطه در رشته آموزش و پرورش ابتدایی اعطاء می شود این افراد موظفند دوبرابر مدت سنوات تحصیل در منطقه سهمیه خدمتی مربوط ایفای خدمت نمایند . دانشسراهای مزبور منحصراً در روستاها و یا بخش ها دایر شدند .

با توجه به اینکه امکان تأسیس دانشسرا در بعضی مناطق روستایی طبق اساسنامه مزبور وجود نداشت ، لذا شورای عالی آموزش و پرورش در اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۴ مجوز تأسیس دانشسراهای تربیت معلم روستایی را در شهرستانهای استان های محروم کشور به تصویب رساند .

شورای عالی آموزش و پرورش طبق مصوبه فروردین ماه سال ۱۳۶۵ با تأسیس دانشسراهای تربیت معلم ۲ ساله در مناطق شهری موافقت نمود . دارندگان مدرک قبولی سال دوم دبیرستانهای نظری می توانستند وارد این دانشسراها شده و پس از ۲ سال تحصیل موفق به اخذ مدرک دیپلم کامل متوسطه در رشته آموزش و پرورش ابتدایی کردند .

برابر مصوبه اسفندماه ۱۳۶۴ « شورایعالی انقلاب فرهنگی » به منظور ایجاد هماهنگی در برنامه های تربیت معلم و تعیین و تدوین خط مشی و ضوابط کلی برنامه و دوره های تربیت معلم « گروه هماهنگی برنامه ریزی تربیت معلم » تشکیل گردید . ریاست این گروه با وزیر آموزش و پرورش و اعضای آن دو نفر از معاونین آموزش و پرورش ، معاون آموزشی وزارت علوم تحقیقات و فناوری ، صاحب نظرانی از دو وزارت منجمله رئیس دانشگاه تربیت معلم و دبیر شورای عالی برنامه ریزی می باشند .

قانون « متعهدین خدمت در آموزش و پرورش » در خردادماه سال ۱۳۶۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید . براساس این قانون دانش آموزان دانشسراها و دانشجویان مراکز تربیت معلم و دانشگاههای تربیت معلم و رشته های دبیری دانشگاهها مکلفند در آغاز تحصیل خود به وزارت آموزش و پرورش تعهد خدمت بپردازند . افراد متعهد خدمت در حین تحصیل به استخدام آزمایشی در آمده و می توانند از حقوق کارآموزی ماهانه معادل حقوق و فوق العاده شغل مدرک تحصیلی مربوط استفاده نمایند .

پس از استخدام رسمی این افراد در وزارت آموزش و پرورش مدت تحصیل آنان جزء سابقه خدمت آموزشی محاسبه می شود . متعهدین خدمت موظفند پس از فراغت از تحصیل به میزان دوبرابر مدت تحصیل که حداقل آن کمتر از پنجسال نخواهد بود ، در هر محلی که آموزش و پرورش تعیین نماید خدمت کنند و هیچیک از وزارتخانه ها ، سازمانها ، مؤسسات و شرکت های دولتی و وابسته به دولت و شهرداریها و ... قبل از انجام یا لغو تعهد آنان ، مجاز به استخدام و به کارگیری این قبیل متعهدین خدمت نمی باشند .

از سال ۱۳۶۹ آزمون ورودی مراکز تربیت معلم در آزمون ورودی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ادغام گردید و از همان سال آئین نامه آموزشی مصوب شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم در مراکز اجرا شد. سقف واحدهای درسی دوره کاردانی تربیت معلم ۷۲ واحد تعیین شد که شامل ۱۵ واحد دروس عمومی ، ۱۹ واحد دروس تربیتی و مابقی اختصاصی رشته مربوط بود . برنامه های درسی رشته های مختلف دوره کاردانی مراکز تربیت معلم نیز از سال ۷۲ تا ۷۶ به تدریج به تصویب شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم رسید . عناوین جدید برای رشته های مراکز تربیت معلم بدین شرح تعیین گردید . ۱- آموزش و پرورش ابتدایی ۲- آموزش زبان و ادبیات فارسی ۳- امور تربیتی ۴- تربیت بدنی و علوم ورزشی ۵- آموزش دینی و عربی ۶- آموزش حرفه و فن ۷- آموزش زبان انگلیسی ۸- آموزش مطالعات اجتماعی ۹- آموزش علوم تجربی ۱۰- آموزش ریاضی ۱۱- آموزش هنرهای تجسمی ۱۲- آموزش و پرورش کودکان استثنایی ،

همچنین مصوب شدن مراکز تربیت معلم توسط شورای گسترش دانشگاه ها که از سال ۱۳۷۱ به آرامی شروع شده بود طی سالهای ۷۷ و ۷۸ به بعد سرعت گرفت و تا سال ۱۳۸۲ کلیه مراکز تربیت معلم به تصویب شورای گسترش دانشگاه ها رسید .

با توجه به نیاز روزافزون به نیروی انسانی مورد نیاز برای دوره ابتدایی و راهنمایی کشور ، دانشسراهای ۴ ساله و ۲ ساله تربیت معلم و مراکز کاردانی تربیت معلم هرساله گسترش یافت تا در اوج فعالیت مراکز مزبور در سال تحصیلی (۷۱-۷۲) تعداد ۵۵۵ باب مرکز و دانشسرای تربیت معلم با حدود یکصد هزار نفر دانشجو و دانش آموز معلم در حال تحصیل ، فعال بودند .

از این سال به بعد به دلیل تغییرات در سیاستگذاری جذب نیروی انسانی و کاهش رشد جمعیت دانش آموزی به تدریج سهمیه پذیرش برای تربیت نیرو در تربیت معلم کاهش یافت و نهایتاً در سال ۷۴ اختصاص سهمیه برای پذیرش در دانشسراهای تربیت معلم متوقف شد و این دانشسراها با پایان یافتن تحصیلات دانش آموز معلمان شاغل به تحصیل در آنها عملاً از سال ۱۳۷۶ تعطیل گردیدند و سهمیه پذیرش دانشجو برای مراکز تربیت معلم هم به حدود ۵۰۰۰ نفر در سال تقلیل یافت .

به منظور تأمین نیروی انسانی مورد نیاز وزارت آموزش و پرورش از بین دارندگان مدارک تحصیلی لیسانس و بالاتر در رشته های غیردبیری ، طبق مصوبه آذرماه سال ۱۳۷۵ شورای عالی برنامه ریزی دوره یکساله « مهارت های تعلیم و تربیت » ایجاد گردید تعداد واحدهای درسی تربیتی این دوره حداکثر ۲۴ واحد درسی بوده و این افراد پس از اخذ گواهینامه مبنی بر گذراندن موفقیت آمیز دوره مزبور حق استخدام و یا اشتغال به تدریس در وزارت آموزش و پرورش را خواهند داشت .

به منظور تربیت نیروی انسانی مورد نیاز دوره ابتدایی و راهنمایی مناطق محروم کشور طبق رأی شورای عالی آموزش و پرورش در شهریور ماه ۱۳۷۷ با ایجاد دوره کاردانی پیوسته دانشسراهای تربیت معلم موافقت گردید. اساسنامه دانشسراهای مزبور در آذرماه همان سال توسط کمیته معین شورای عالی به تصویب رسید . طبق مفاد اساسنامه دانشسراهای تربیت معلم کاردانی پیوسته ، دارندگان مدرک قبولی سال دوم متوسطه که سن آنها بین ۱۵ تا ۱۸ سال و بومی مناطق محروم همان استان باشند در صورت موفقیت در آزمون ورودی و ۳ سال تحصیل در دانشسرا به اخذ مدرک کاردانی پیوسته دانشسرای تربیت معلم نایل می گردند . این دانشسراها در سال ۷۸ در استانهای کرمان ، خوزستان ، سیستان و بلوچستان ، بوشهر ، همدان ، هرمزگان و کردستان دایر شد که با توجه به عدم تخصیص سهمیه پذیرش در سال های بعد ، فقط دانشسرای هرمزگان به فعالیت خود ادامه داده است .

در اسفندماه سال ۱۳۸۱ اساسنامه جدید مراکز تربیت معلم به تصویب وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری رسید و در تیرماه سال ۱۳۸۲ به وزارت آموزش و پرورش ابلاغ گردید . براساس مفاد این اساسنامه اهداف مراکز تربیت معلم عبارتند از : تأمین و تربیت بخشی از نیروی مورد نیاز وزارت آموزش و پرورش و فراهم کردن امکان ادامه تحصیل فرهنگیان و در وظایف آن به برگزاری دوره های آموزشی کوتاه مدت فرهنگیان نیز ازشماره شده است .

این اساسنامه از ۴ رکن تشکیل شده است که عبارتند از : هیأت امنای مراکز تربیت معلم – شورای مرکزی تربیت معلم – رئیس مرکز و شورای مرکز . در ترکیب هیأت امنای مراکز تربیت معلم وزیر آموزش و پرورش ریاست هیأت امنای را بعهدہ دارد وزیر علوم، رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، معاون برنامه ریزی و منابع انسانی و معاون پشتیبانی وزارت آموزش و پرورش و دو تن از اعضای هیأت علمی دانشگاهها و یک تن از صاحب نظران امور آموزش و پرورش به عنوان سایر اعضا تعیین شده اند. براساس ماده ۴ اساسنامه هریک از مراکز تربیت معلم دارای شخصیت حقوقی و استقلال اداری و مالی می باشند .

توضیح : آنچه در این گزارش به آن پرداخته شده است عمدتاً در ارتباط با مراکز آموزشی تربیت معلم وابسته به وزارت آموزش و پرورش می باشد که صرفاً وظیفه تأمین و تربیت معلمان را عهده دار هستند و علاوه بر آن تأمین بخشی از نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش از قبیل دبیران متوسطه ، هنرآموزان هنرستانها و ... از طریق سفارش به دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی به ویژه دانشگاه های تربیت معلم ، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی و آموزشکده های فنی و حرفه ای انجام می پذیرد .

تاسیس مجتمع آموزش عالی پیامبر اعظم (ص) و تصویب اساسنامه آن در سال ۱۳۸۶ رقم خورد. از سال ۱۳۸۸ به استناد تاکید مقام عالی وزارت و رئیس محترم مرکز برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی مبنی بر هدایت امور در مجرا و مسیر قانونی، نسبت به معرفی اعضاء هیات امناء اقدام گردید. اعضای پیشنهادی پس از تایید مقام عالی وزارت به وزیر محترم علوم، تحقیقات و فناوری معرفی و احکام آنان برای مدت چهار سال صادر گردید. جلسات هیات امناء به ریاست مقام عالی وزارت تشکیل گردید که تصمیمات متخذه در امور آموزشی، مالی و ... باعث سرعت فعالیت ها و انجام امور در مسیر قانونی خود شد. ضمناً در آخرین جلسه ی هیات امناء ساختار سازمانی مجتمع به تصویب رسید .

اساسنامه آن نیز با مجوز شماره ی ۲/۱۳/۵۹۴۴ مورخ ۸۹/۲/۳۰ معاونت آموزش علوم، تحقیقات و فناوری دائمی گردید . در این برهه مجتمع آموزش عالی پیامبر اعظم (ص) در قالب تجمیع مراکز تربیت معلم و آموزشکده ها و دانشکده های فنی و حرفه ای فعالیت داشت .

انتزاع مجموعه فعالیت های مغایر با اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش ، یکی از ماموریت های جناب آقای دکتر حاجی بابایی در وزارت آموزش و پرورش بوده است. از جمله ی این فعالیت ها می توان به فعالیت دانشکده و آموزشکده های فنی و حرفه ای دربندۀ ی آموزش و پرورش اشاره نمود ، پذیرش سالانہ حدود یکصد هزار نفر دانشجوی آزاد در مراکز یاد شده ، وزارت آموزش و پرورش را بر آن داشت تا این مجموعه عظیم را از بدنه آن خارج و به وزارت علوم ملحق نماید تا از این طریق ضمن ارتقاء جایگاه مراکز مزبور ، آموزش و پرورش نیز از وظایف تحمیلی و غیر قانونی خود فارغ گردد در همین راستا و پس از پیگیری های متعدد ، با تصویب ماده ۲۳ قانون برنامه ی پنج ساله ی پنجم توسعه زمینه انتزاع آموزشکده ها و دانشکده های فنی و حرفه ای فراهم گردید . مراکز آموزشی یاد شده از اردیبهشت ماه ۱۳۹۰ با کلیه امکانات ، اموال منقول و غیر منقول ، نیروی انسانی ، دارایی ها ، تعهدات و مسئولیت ها به صورت کامل از

وزارت آموزش و پرورش منتزع و فعالیت آن در قالب دانشگاه فنی و حرفه ای زیر نظر وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری آغاز گردید .

در طول دوران پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ، یکی از دغدغه های صاحب نظران و متخصصان تعلیم و تربیت تاسیس دانشگاه فرهنگیان متناسب با شان و منزلت فرهنگیان بوده است که مقدمات ایجاد آن با عنایت پروردگار و تدبیر ریاست محترم جمهوری در تابستان ۱۳۸۷ رقم خورد . در طول سال های ۸۸-۱۳۸۷ و قبل از حضور جناب آقای دکتر حاجی بابایی برخی اقدامات در خصوص راه اندازی دانشگاه فرهنگیان انجام گرفت ، لیکن امکان تاسیس آن فراهم نگردید . این مهم پس از حضور ایشان در راس وزارت متبوع به عنوان یکی از رویکردهای جدی مورد توجه ویژه و پیگیری قرار گرفت و در راستای شکل گیری دانشگاه مزبور، پس از پیگیری ها و تشکیل جلسات متعدد ، در نهایت متن اساسنامه ” دانشگاه فرهنگیان ” با پیشنهاد مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۸ وزیر آموزش و پرورش ، در جلسه ۷۰۴ مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب و در تاریخ ۱۳۹۰/۱۲/۱ توسط ریاست محترم جمهور ابلاغ گردید . در این راستا فعالیت دانشگاه فرهنگیان به صورت رسمی آغاز و بر این اساس جایگاه مراکز تربیت معلم تقویت شده و در استان ها ادامه فعالیت خواهند نمود . طبق مواد ۵ اساسنامه و تبصره ماده ۴ آن ، سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان در شهر تهران مستقر همچنین ۳۲ پردیس برادران و ۳۲ پردیس خواهران در استان ها راه اندازی شده است و سایر مراکز تربیت معلم در پردیس ها با تصویب شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری ساماندهی می گردند.

با شکل گیری دانشگاه مزبور و بر اساس مصوبه ی هیات محترم دولت ، جذب ۲۵۰۰۰ دانشجوی متعهد خدمت از طریق آزمون سراسری سال ۱۳۹۱، در دستور کار قرار گرفت و پس از انجام هماهنگی ها و اقدامات لازم این مهم اجرایی گردید . اولین جلسه هیأت امناء دانشگاه فرهنگیان نیز در روز شنبه مورخ ۱۳۹۱/۴/۲۴ به ریاست آقای رحیمی معاون اول رئیس جمهور تشکیل و در خصوص ۱۴ دستور جلسه تبادل نظر و اتخاذ تصمیم گردید که مصوبات آن در دست پیگیری می باشد .